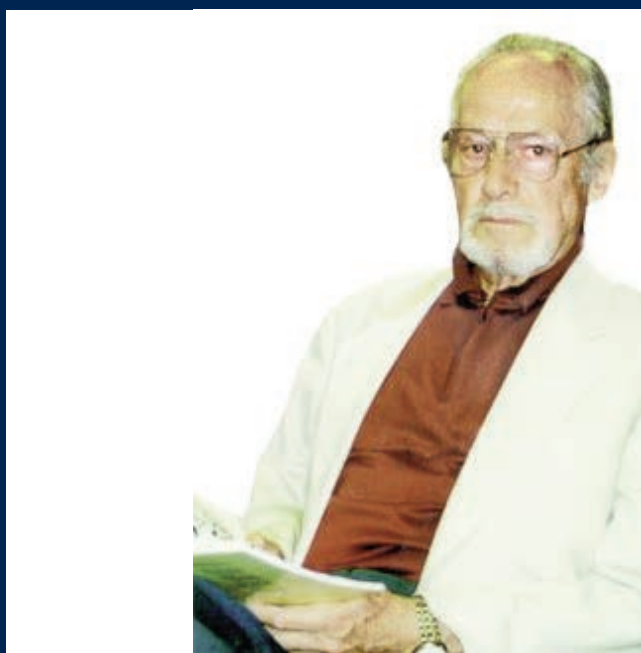

Interviu cu scriitorul HANS BERGEL

„Brașovul a fost cel mai însemnat loc în cei 43 de ani petrecuți în Transilvania. Aici se află până în ziua de azi rădăcinile mele afective – și nu numai ele”

Iulian CĂTĂLUI: *Născut la Râșnov, d-le Hans Bergel, v-ați petrecut copilăria și tinerețea în mai multe orașe din Transilvania, pentru ca în 1939 să vă stabiliți cu familia la Brașov, unde ați urmat cursurile Liceului „Johannes Honterus”. Ce amintiri vă leagă de Râșnov și de Brașov, desigur, ținând cont că în 1939 izbucnise și cel de-al Doilea Război Mondial?*

Hans BERGEL: Amintiri frumoase, liniștitoare pentru vârsta mea. Copilăria la Râșnov împreună cu cei trei frați mai mici, bogată spiritual și artistic, îndreptată pe căi juste de către niște părinți inteligenți și iubitori. La mijlocul anilor 1930 am plecat cu toții la Reghin, unde tata a fost numit profesor de muzică la Liceul German și cantor al orașului. În 1939 ne-am mutat la Brașov, unde tata a ajuns director de școală și unde timp de 2 ani am frecventat Liceul „Johannes Honterus”, după care mi-am continuat școala la Sibiu. Peste tot, peisajul transilvănean a jucat un rol esențial pentru mine. De mic copil am făcut cunoștință cu Munții Carpați, am fost alpinist, am fost chiar și caiacist plutind pe apele de munte, iarna am făcut schi, între anii 1949-1954 fiind membru în lotul național de schi. (Sportul de performanță mi-a influențat în mare măsură viața în acei ani.) Brașov, unde m-am căsătorit și unde s-au născut cei trei copii ai mei, a fost cel mai însemnat loc în cei 43 de ani petrecuți în Transilvania. Aici se află până în ziua de azi rădăcinile mele afective – și nu numai ele.

I.C.: *Cu ocazia vizitei dvs. la Brașov (Galeriile „Kron-Art”, cu tripla lansare de carte: Când vin vulturii, Întoarcerea lupilor și Dans în lanțuri), ați spus că, potrivit maximei „Ubi bene, ibi patria”, Germania ar fi pentru dvs. „ubi bene” (locul unde vă este bine), iar „ibi bene” – în Italia și în România, rădăcinile avându-le în Transilvania, la Brașov, și că în aceste din urmă locuri vor rămâne toată viața. Cum argumentați? Este Brașovul un oraș sau un „loc cu magnetism istoric”, după cum afirmați, conform cărților despre Roma ale istoricului german Ferdinand Gregorovius?*

H.B.: Da, desigur, observația lui Gregorovius referitoare la „magnetismul” unui peisaj poate fi raportată și la mine. Când am emigrat în Germania în anul 1968, eram mult prea profund marcat ca individ de experiențe de viață decisive, ca să mă mai pot schimba. Într-un anume sens, nu am putut niciodată să mă simt cu adevărat acasă în Europa centrală și occidentală. Acesta este un capitol lung în biografia mea spirituală pe care nu vreau să-l aduc acum în discuție. Poate că deceniile care reprezintă legătura mea cu latinitatea noțiunii românești de cultură m-au determinat să am o înclinație spre romanitate sau latinitate și în consecință spre spațiul cultural mediteranean. Din Egeea până în Castilia, din Ionia via Florența până în Andaluzia se întinde „Tărâmul sufletului meu” – formularea din poezia mea *Banchet la Ganymede*, pentru ceea ce reprezintă în general în lirica mea acest sentiment existențialist. Despre acestea a scris pe larg germanista Mariana Lăzărescu. De altfel, timp de 20 de ani am avut și o casă în Italia.

Am supraviețuit cu succes în toți acei ani de pușcărie în ciuda bestialităților de la Codlea, Jilava, Făgăraș, din lagărele de la Vadul Oii, Strâmba/Dunărea etc., probabil datorită constituției sau condiției mele sportive. Dar am văzut bărbați murind lângă mine.

I.C.: *Ați avut, încă din tinerețe, o viață aventuroasă, să spunem, și chiar dramatică, astfel în ianuarie 1945 ați fost aproape de a fi deportat în U.R.S.S., reușind să fugiți în ultima clipă din lagăr; apoi ați stat ascuns printre păstorii din Munții Cibinului, pentru ca în 1947 să fiți condamnat la 14 luni de închisoare pentru trecerea frauduloasă a frontierei româno-maghiare. Cum a fost această primă experiență cu terifiantul sistem comunist? În 1954 ați fost arestat (la Cluj,*

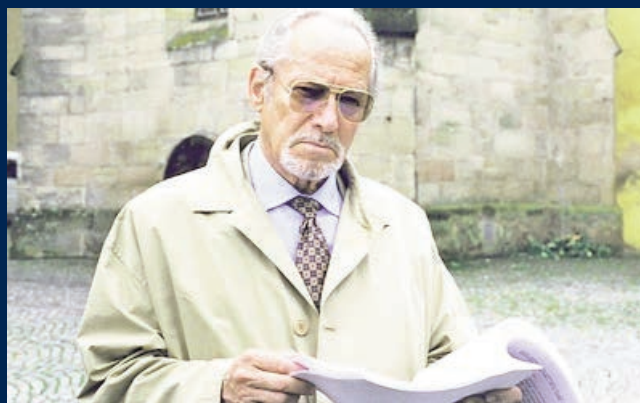
de data aceasta) pentru a doua oară, pentru „incitare la rebeliune” și condamnat la 1 an de închisoare. Despre ce „rebeliune” a fost vorba și cum ați trăit această nouă experiență traumatizantă?

H.B.: Nu mi-am ales eu drumul în viață. El mi-a fost trasat de epoca în care m-am născut și fără îndoială de caracterul meu. În ordine cronologică, încep cu ocuparea României în august 1944 de către sovietici. În toamna anului 1944 am întrerupt școala și am intrat în legătură cu rezistența anticomunistă. Asemenea altor mii de oameni, am fost prins de poliție și încarcerat în ianuarie 1945, cu scopul de a fi deportat în Uniunea Sovietică. Am evadat din lagăr și până în toamna lui 1947 am făcut parte din rezistență, sub numele codificat de Ion Sârbu. Într-o manieră aventuroasă reușisem să dau bacalaureatul în iunie 1946. În 1947, fiind căutat de către „Siguranță”, am fugit din țară, am fost prins la Budapesta, predat autorităților române la Curtici, ajungând în penitenciarul militar Timișoara, de unde am evadat. La scurt timp după ce am fost chemat „sub drapel”, am făcut parte până în 1949 din „Clubul Sportiv Armata” – București, unde am devenit campion național de ștafetă și recordmen în 1948 cu ocazia campionatelor de atletism. Exmatriculat de la facultățile din Cluj și București, am ajuns în 1954 pentru a doua oară în închisoare, sub acuzația de „agitație dușmănoasă în public”. În 1956 a fost premiată la un concurs literar pe țară nuvela mea *Prințul și bardul*, iar în 1957 am început activitatea de redactor cultural la un ziar din Brașov, dar în 1959 am fost condamnat la 15 ani de muncă silnică în procesul scriitorilor germani din cauza nuvelei premiate: „sens dublu cu caracter dușmănos la adresa regimului”. Noi, cei cinci scriitori, nu am avut nimic în comun cu grupul „Biserica Neagră”, acela a fost alt proces. Eliberat din închisoare în 1964, am devenit violoncelist la *Teatrul muzical* din Brașov, iar în 1968 am emigrat în Germania, unde familia mea trăia din 1965. Am supraviețuit cu succes în toți acei ani de pușcărie în ciuda bestialităților de la Codlea, Jilava, Făgăraș, din lagărele de la Vadul Oii, Strâmba/ Dunărea etc., probabil datorită constituției sau condiției mele sportive. Dar am văzut bărbați murind lângă mine.

I.C.: Cum ați trecut peste acest eveniment negativ și cum ați supraviețuit acestei groaznice experiențe concentraționare comuniste, reflectată și în romanul dvs. *Dans în lanțuri*, care este, după Ana Blandiana, „cel mai complex și subtil roman

și cel mai în cunoștință de cauză despre teroarea comunistă din România anilor 1950”. Vreau să vă întreb, totodată, dacă ați citit cărți ale celor care au trecut prin închisorile comuniste din România și ce părere aveți despre literatura detenției din România?

H.B.: În romanul *Dans în lanțuri* (1977) am rezumat tot ce am trăit în cele peste două decenii de comunism și permanentă rezistență pe diferite planuri. Desigur că îmi sunt cunoscute opere literare românești care tratează cu precădere perioada stalinistă. M-a impresionat profund *Închisoarea noastră cea de toate zilele* de Ion Ioanid. El nu numai că descrie obiectiv viața de zi cu zi din închisoare. Observațiile sale parțial psihologice, parțial filosofice, se apropie cel mai mult de ale mele – mă refer aici la reflecțiile sale la care ajunge în pasajele meditative cu privire la comportamentul, reacțiile și concluziile acelor oameni, care au fost azvârliți în purgatoriul regimului dictatorial, de cele

mai multe ori fără ca ei să cunoască motivele plauzibile. Un neîntrecut document de epocă este în opinia mea *Brazii se frâng, dar nu se îndoiesc* de Ion Gavrilă Ogoranu. I-am cunoscut personal atât pe Ioanid, cât și pe Ion Gavrilă Ogoranu. Legat de aceasta ar fi multe de spus. Tot aici aș aminti și interviul „Să trăiască partizanii până vin americanii”, realizat de

doamna Liana Petrescu cu doamna Aristina Pop-Săileanu – un exemplu de-a dreptul abominabil de literatură documentară politică și istorică (o „epopee a partizanilor” din Munții Maramureșului, narată de Aristina Pop-Săileanu, unul din ultimii supraviețuitori ai rezistenței anticomuniste din România, n.n.). Fragmente din scrierile, respectiv afirmațiile acestor trei persoane, ar trebui introduse în lecțiile de istorie din școli – trebuie să facem totul împotriva uitării. Cu *Dans în lanțuri* mă simt în compania lor. Precizia cu care doamna Blandiana își argumentează punctul de vedere mă onorează.

Eginald Schlattner mi se pare demn de toată mila. Avid de recunoaștere cu orice preț. Trădarea sa nu s-a rezumat doar la noi cei cinci scriitori. [...] Seria de trădări la Securitate nu are greutatea pe care o are a doua sa trădare: într-una din cărțile sale își bate joc de victimele sale. De aici rezultă o doză considerabilă de mârșăvie.

I.C.: În cadrul procesului grupului de scriitori germani („lotul sau grupul Bisericii Negre”) ați fost trădat și turnat la Securitate de un alt scriitor, acum celebrul romancier Eginald

Schlattner, numit în 2002 „ambasador cultural al României”, mult-prea-evaluat, în opinia mea, comparat pe nedrept cu Faulkner și Márquez, despre care la Brașov, în octombrie 2016, ați spus că nu-l veți ierta niciodată. Cum vă explicați atitudinea sa, necreștină, el fiind și pastor luteran, atât cea din timpul acelor evenimente, cât și după?

H.B.: Da, un caz interesant. Omul mi se pare demn de toată mila. Avid de recunoaștere cu orice preț. Trădarea sa nu s-a rezumat doar la noi cei cinci scriitori. Sunt în posesia tuturor hârtiilor din timpul cercetărilor prealabile și proceselor. Dosarul meu de la CNSAS cuprinde aproape 10.000 (zece mii) de foi. În privința mea ca victimă a sa doar atât: într-unul dintre cele trei romane ale sale, el scrie că invidia față de mine îl mistuia până la autodistrugere, deoarece simțea că eu – fostul său prieten – îi sunt superior, fapt ce îl copleșea în totalitate. La acestea trebuie adăugată observația psihologică inevitabilă: șansa de a se arăta superior mie la interogatoriile din 1958, fără a avea controlul celor din jur, ci fiind întrucâtva sub protecția Securității, a savurat-o din plin ca pe o stare de ebrietate. El singur o mărturisește. Seria de trădări la Securitate nu are greutatea pe care o are a doua sa trădare: într-una din cărțile sale își bate joc de victimele sale. De aici rezultă o doză considerabilă de mârșăvie. La acestea se adaugă faptul că a refuzat cu cinism toate ofertele noastre de împăcare. Gândiți-vă: omul este preot – deci e obligat să arate apropiere creștinească, loialitate frățească, să aibă o inimă capabilă de compasiune. Superiorii lui îi cunosc prea bine comportamentul de care a dat dovadă cândva. Nu i-au cerut niciodată să dea socoteală.

Günter Grass și Willy Brandt au obținut prin Ambasada României, contra unei sume de bani plătite de guvernul german, emigrarea mea, care a avut loc pe 9 martie 1968

I.C.: Până în martie 1968 ați trăit la Brașov, unde ați fost, printre altele, și muzician, după care ați plecat definitiv în R.F.G., la München, fiind sprijinit în cererea de emigrare de cunoscutul și valorosul scriitor Günter Grass, care a intervenit pe lângă ministrul de Externe și viitor cancelar Willy Brandt (între 1969-1974). Ce ne puteți spune despre această perioadă, care sunt diferențele dintre viața culturală și mai ales literară din România și cea din Germania?

H.B.: În 1968 i-am trimis lui Günter Grass, printr-o ocazie, o scrisoare de la Brașov la Berlin. Împreună cu Willy Brandt a obținut prin Ambasada României, contra unei sume de bani plătite de guvernul german, emigrarea mea, care a avut loc pe 9 martie 1968. Trăisem despărțit de familia mea mai bine de nouă ani. La început, tot ce vedeam mi se părea străin într-o țară care era cu mult peste medie de puternică sub aspect economic. Dar cu acest

lucru m-am acomodat repede. Ceea ce m-a marcat însă în mod categoric a fost să observ că unele aspecte ale vieții intelectuale îmi erau străine. Astfel, de pildă, nicio editură nu a vrut să-mi publice romanul *Dans în lanțuri* – din respect față de relațiile cu Ceaușescu. Nu, nu marea cultură clasică a germanilor a fost cea care m-a trezit la realitate! Ci manifestările prezentului. Amintiți-vă revoltele studențești din 1968 – tineretul universitar provenind din familii bine situate financiar se înflăcăra pentru ideile revoluționare ale lui Lenin, Mao Tse-tung și ale altor criminali în masă. Iar eu tocmai ieșisem din închisori instaurate în spiritul lui Lenin. M-am întrebat: oare această stare de spirit era urmarea uriașei propagande de dezorientare a Moscovei în țări occidentale precum Franța sau, mai cu seamă, Germania? Sau la germani își făcea efectul spălarea de creier numită „reeducation”, efectuată de S.U.A., puterea care ieșise victorioasă în cel de-al Doilea Război Mondial? Oricum ar fi fost, toate acestea au generat în mine reacții de înstrăinare.

I.C.: În concluzie, cum vedeți viitorul Europei și al României, mai ales că ați afirmat că Occidentului îi lipsește caracterul sentimental, emoțional, senzual, calități pe care le-ar avea Estul Europei, inclusiv România, Vestul mergând tot pe ideea de logică, raționalism, cartezianism, materialitate, consumerism etc. ?

H.B.: Și eu sunt cuprins de griji când îmi îndrept privirea spre viitorul Europei, inclusiv al României. Și nu mă refer la birocrăția grotescă a Uniunii Europene, care devorează fără sens sume uriașe de bani pe socoteala contribuabililor din țările noastre. Nu, mă întreb mai degrabă dacă europenii nu și-au pierdut cumva instinctele de supraviețuire. În opinia mea, ne aflăm pe continentul nostru în fața unei metamorfoze a culturii care se îndepărtează tot mai mult de ceea ce constituie specificitățile ei istorice. Pierdem din ce în ce mai mult sentimentul de habitat spiritual. Evoluția nu are legătură cu problemele actuale ale migrației decât la suprafață. Ea a început cu decenii în urmă, fără ca poli-tica și intelectualitatea să-i recunoască dimensiunile. Ori, cine vrea să facă lucruri juste în prezent, trebuie să țină cont de istorie. Nici cea mai frumoasă ideologie, oricare ar fi ea, nu trebuie să ne abată de la acest drum. Sau nu mai suntem capabili să supraviețuim ca europeni. Uneori am impresia că omuciderile din timpul celor două războaie mondiale ale secolului XX au făcut ca europenii să piardă capacitatea de a înfrunta provocările secolului XXI.

(Hans Bergel, Gröbenzell, Germania, ianuarie 2017, traducere din limba germană de Mariana Lăzărescu)

